

Sissevaade Ida klassikalisse luulesse. II. Tiibet

1000 aastat luulet - Milarepast Chögyam Trungpani

Kadri Raudsepp

(TLÜ kultuuride uuringute doktorant)

Tiibeti kirjandus - kirjandus värssides

13 sajandit kirjandust

Suuline traditsioon – suurepärase mnemotehniline vahend – värss

- lu (*glu*) – “laul”, kõige ilmlikum luulevorm, mida ka lauldi
- še (*gzhas*) – tuntuim rahvalaulu vorm (ka 6. dalai-laamale omistatud laulud)
- gur (*mgur*) – religioosse alatooniga laul
- njen ngak (*nyan ngag*) – India mõjutustega orneeritud luule

Järgnevust “lu-gur-njen ngak” võib vaadelda ka kui luule evolutsiooni

Lu (glu), gur (mgur)(7.-9. saj gur)

Lu (glu): Leidub juba Dunhuangi dokumentides (7.- 9. sajand), ka varandustekstides (nt Padmasambhavaga seotud tekstid).

- Laulu sisu: armastus, istutuslaulud, viljakoristuslaulud, mõistatused, nõuanded
- Gur (mgur) – kirjeldavad positiivset kogemust, ülistamine.
- Palju kordusi, mõtteriime, onomatopöad.

(si li li, me re re, kyi li li)

Nearer, ah, nearer yet *je nye ni je nye na*

Yarpa, ah, near the sky *yar pa ni dgung dang nye*

Sky-stars, ah, *si-li-li. dgung skar ni si li li*

Nearer, ah, nearer yet *je nye [ni] je nye na*

Lakar, ah, near the stone *gla skar ni brag dang nye*

Stone-stars, ah, *si-li-li. brag skar ni si li li*

Durwa, ah, near the stream *sdur ba ni chab dang nye*

Otter, ah, *pyo-la-la. gyur sram ni pyo la la'*

Nyenkar, ah, near the earth *nyen kar ni dog dang nye*

All fruits, ah, *si-li-li. 'bras drug ni si li li*

Maltro, ah, near to Lum *mal tro ni [klum] dang nye*

Cold winds, ah, *spu-ru-ru. syi bser ni spu ru ru*

(Bacot et al.: 116; cf. trans. at ibid.: 157-158; Stein, 1972a: 254; and Beyer, 1992: 149)

Gur (mgur) alates 11. sajandist – religioosse sisuga laul

•Nagu juba öeldud, lätted siiski Padmasambhava juures (8. sajand).

Suurem populaarsus – alates Milarepast.

Autoriteks võisid olla nn hullud joogid (nagu Milarepa, Drukpa Künleg (1455-1529), virgunud õpetlased – Longchenpa (1308-1364), Tsongkhapa (1357-1419), dalai-laamad, pantšen-laamad.

Gur: värsimõõt ja sisu

7- kuni 9-silbiline. Koosneb trohheuse (rõhuline-rõhuta silp vahelduvad) ja daktüli segust (rõhuline ja 2 rõhuta silpi).

Döndrup Gyal (195?-1985), kaasaegse luule isa, on neid kõige põhjalikumalt uurinud.

Ta toob välja guri 7 põhiteemat:

- 1) Õpetaja lahkuse meenutamine,
- 2) Mõistmise allika avaldamine,
- 3) Seadmuse poole püüdlemise innustamine,
- 4) Praktiseerimisjuhised,
- 5) Õpilaste küsimustele vastamine,
- 6) Kurjuse hävitamisele manitsemine
- 7) Õpetaja, õpilaste teenimine

Njen ngak – orneeritud luule

Kāvya ehk Sanskriti mõjudega orneeritud luule.

Mõjud – alates 13. sajandist, eelkõige Sakja Panditast.

Tõlkis palju sanskriti luulet ja pani kirja luule kirjutamise reeglid.

Alustas Daṇḍini *Kāvyaḍarśa* (Tib. *sNyan ngag gi me long*) tõlkimist. See on tänapäevani oluline luule kirjutamise õpik.

Autorid: akadeemilise taustaga inimesed, õpetajad, mungad. Kirjutatakse tänapäevani välja, nt Dudjom Rinpoche.

Guri ja njen ngaki eristamine:

Njen ngak pikem – kuni 21 silpi ühel real.

Gur - lühike, otsekohelem, ettearvamatum värsimõõt, tiibeti kultuuriruumi kujundite kasutamine.

Hilisemad gurid siiski tihti india esteetikast mõjutatud.

Guri alaliik: kogemuslaul, njam gur (nyams mgur)

Tavaline gur – positiivne, kuid ei sisalda tugevat subjektiivsust.

Kogemuslaul - väljendatakse omaenda isiklikku kogemust, kirjeldatakse teostuse saavutamist või raskustega võitlemist vaimsel teel. “Njam” – kogemus, meeleseisund, mõte.

- Sisu võib nimetada religioosseks, kuid kirjeldab tegelikult universaalset kogemust – luule objektiks on kõik, mis meelele ilmub.

Võib sarnaneda lu’le või njen ngakile.

Tähtsaim kogemuslaulude autor – Milarepa

Kogemuslaulu India vaste – *dohā*, kuid erinev meetrika

Kogemuslaul – kõige mõjuvam – kõnetab nii kirjaoskamatut nomaadi kui haritud munk.

Kogemuslaul läänes: Blake, Whitman, Rimbaud, Apollinaire, Williams, Kerouac, Ginsberg...

Milarepa (1040/1052-1123/1135)

Poeet ja joogi.

Marpa õpilane, kagjü koolkonna õpetaja.

100 000 laulu autor (kirja pandi hiljem: *Mgur 'bum* – koostaja: gTsang smyon Heruka (1452-1507).

Lauludest said budismi populariseerimise vahendid

Mõned näited

*de la lta ba'i rnal 'byor pa /
kun gsal rin chen brag stengs na /
snang ba mi rtag dpe ru 'dren /
'dod yon mig yor chu ru bsgom /
tshe 'di rmi lam sgyu mar blta / . . .
sna tshogs nyams la ci yang 'char /
e ma khams gsum 'khor ba'i chos /
med zhing snang ba ngo mtshar che //.*

*Seda kõike joogi näeb
Säravselge kalju pealt
Ilmuv kõik on püsitu
Mõnud nagu peegelpilt
Elu ise näivus vaid
Kõik, mis meelel' avaldub
Kolmikilma nähtused -
Pole neid, ent ilmuvad!*

*The yogī who sees all that
Is atop the Clear Jewel Rock.
For transient appearances, I draw analogies:
Pleasures I contemplate as mirages
This life I see as a dream, a reflection.
Myriad things, whatever appears to the mind:
Ah, cyclic events of the triple world,
Nonexistent, yet appearing—how wondrous! ([MLGB](#): 66-67; cf. trans. Chang I:
64-65)*

Milarepa ja Drini geše (õpetlane) (katkend)

ང་བྱམས་དང་སློང་ཇི་བསྐོམས་བསྐོམས་ནས།

I've meditated over and again on loving kindness and compassion,

Meeles on hool ja kaastunne

།རང་གཞན་འཛིན་པ་བརྗེད་དེ་ཐལ།

So I've forgotten all about grasping at self and other
taklemine ununud

།སློན་བརྗུད་ཀྱི་གདམས་པ་བསྐོམས་བསྐོམས་ནས།

I've meditated over and again on the hearing lineage instructions,

Meeles õpetaja sõnad

།ཡིག་རིགས་ཀྱི་དཔེ་ཆ་བརྗེད་དེ་ཐལ།

So I've forgotten all about the literature of books

kirjasõna ununud

།ཐམས་ལྱུང་གི་ཤེས་པ་བསྐྱེད་སྐྱེད་ནས།

I've preserved over and again ordinary awareness

Meel hoiab tavatarkust truult

།མ་རིག་འཁྲུལ་བ་བརྗེད་དེ་ཐལ།

So I've forgotten all about being confused in ignorance

lollus-näivus ununud

(Inglise keeles: Tony Duff)

ང་འཆི་བས་འཇིགས་ནས་རི་ལ་ཕྱིན།།

ནམ་འཆི་ཆ་མེད་བསྐྱོམས་བསྐྱོམས་པས།།

འཆི་མེད་གཏུགས་མའི་བཙན་ས་ཟིན།།

ད་འཆི་བའི་འཇིགས་པ་བོར་ཏེ་ཐལ།།

***Ma surmapeljus koopa jäin
On meeled elu haprust täis
Nüüd kindlus püsiv tõelus mul
Ja surmapelg nii hävinud***

In horror of death, I took to the mountains—
Again and again I meditated on the uncertainty of the hour of death,
Capturing the fortress of the deathless unending nature of mind,
Now all fear of death is over and done.

How to settle your own mind at rest (katkend)

*How to settle your own mind at rest,
The secret lies in letting go,
Making no strain, doing nothing,
Like sleeping child you should do so.
Like calm ocean without waves,
Like a brilliant lamp without wind,
Rest your mind in peace.
Like corpse without pride,
Rest it steadfastly.
Like sea without tide,
Free from any kind of grind.
Do you know how thought arises?
Like dream is without substance,
Like the vast sunless heaven,
Moons seen in outer distance,
Like the rainbow of maya,
We could not find certain source.
When the light of wisdom shines,
They disappear, no more trace.
Do you know how to cope with thoughts?
Try to see the versatile clouds,
Yet from sky they are not apart,
Try to see the waves of the sea,
Yet from sea they are not apart.
Try to see the heavy thick fog,
Yet from air it is not apart.*

Sachen Kunga Nyingpole omistatud värsid

ཚོ་འདི་ལ་ཞེན་ན་ཚོས་པ་མིན།།

འཁོར་བ་ལ་ཞེན་ན་ངེས་འབྱུང་མིན།།

རང་དོན་ལ་ཞེན་ན་བྱང་སེམས་མིན།།

འཇོན་པ་བྱུང་ན་ལྟ་བ་མིན།།

Ellu kiindud, seadmust pole

Ringkääk kallis, kuis siis loobud?

Virgumismeel on iseta

Kus haaramist, ei vaadet seal

If you are attached to this life, you are not a true spiritual practitioner.

If you are attached to saṃsāra, you do not have renunciation.

If you are attached to your own self-interest, you have no bodhicitta.

If there is grasping, you do not have the View.xiii

Varandustraditioon (terma) Rigdzin Godem (1337-1408) Püsituse meenutus

འཇིག་རྟེན་སྣང་བ་གྱུ་མར་གོ་ལགས་ཀྱང་།

džig ten nang wa gju mar go la' kjang

maailm nähtumus petlik, mõistma, ometi,

Olen küll mõistnud, et sansaara nähtumused on petlikud, ometi

Sansaara näilik, seda mõistan ma

འཇུལ་སྣང་འདི་ལ་ད་དུང་བདག་འཛིན་སྐྱེས་།

thrül nang di la da dung dag dzin kje

segadusse ajav, ilmuv, need ikka, veel mina haarama tekkima, sündima

petlik nähtus*

**) minu oma rumaluse tõttu*

haaran ikka nende meelepetete järele.

Ent meelepeteid haaran taas ja taas

བདག་གི་ཉེན་མེད་ས་བག་ཆགས་མ་སྟོང་པར་།

dag gi njön mong bag tšag ma tong par

minu meeleplekid järelmõju, neg. lõppema*

vasana, kalduvus tühjaks saama

**) nõmedus, viha, iha, uhkus, kadedus*

Mu meeleplekid ja nende järelmõjud pole otsa saanud,

Mind palun õnnista, et suudaks ma

ཆགས་ཞེན་རྩད་ནས་ཚོད་པར་བྱིན་གྱིས་སྐྱོབ་སེ།

tšag šen tse ne tšö par džin gi lob

iha kiindumus juurest lõikama õnnistama

Palun õnnista mind, lõika läbi kõigi ihade ja kiindumuste juur.

Takleva meele juure lõigata

སྐྱིག་ས་མའི་ལས་ངན་མི་རྟག་རང་ག་ལྷགས་ལ་།

njig me le ngen mi tag rang zug la

halb, manduv tegu, karma halb kaduvus oma vorm, avaldus

*ajastu**

**) kalijuga*

Minus tekib soov loobuda manduva ajastu halbade tegude

Aeg manduv, vorm nii püsitu on ta

ངེས་འབྱུང་སྐྱེས་ནས་ཆགས་ཞེན་ཡུལ་བོར་ཡང་།

nge džung kje ne tšag šen jül bor jang

loobumine sündima -nud ihaldatu loodetu, vald hülgama ikka*

soovitu

**) s.t. saan lahti jämedatest ja tugevatest ihadest*

püsitutest avaldustest, hülgan ihaldatu ja soovitu. Ometi

Maise heidan, ent iha taas täis meel

ཕྱིས་ནས་རང་བདེའི་ཡུལ་འདོད་དུ་ཁས་མཐར་མཐོང་།

tši ne rang dei jül dö du khe nar

seejärel oma rõõm asjad soov duhkha, kannatus vaevatud, häiritud*

**) asjade järele, mis mulle meeldivad ja mida ma kasutan nagu maja, raamatud, riided jne. olen hiljem soovist ihatud esemete järele kannatusest vaevatud.*

Kuis kannatan, kui ihatut ei saa

འདོད་མྱོད་རྩེད་ནས་ཚོད་པར་བྱིན་གྱིས་རྫོབས་མཐོང་།

dö se tse ne tšö par džin gi lob

soov, iha tahtmine, soov täielikult, lõplikult lõikama õnnistama

Palun õnnista mind, lõika läbi kõigi tahtmiste ja soovide juur.

Mind õnnista, ihkav juur hävita

Sakja Pandita (1182-1251)

Õpetlane, luuletaja, tõlkija.
Loomingus sanskritikeelse luule mõjud.
„Sa skya legs bshad”
„Kaunite ütluste hinnaline varamu”

Näide Sakya Legše'st

*Skye bo dam pa zhi ba la
Ngan pa lhag par 'tshé bar byed
Snum dang ldan pa sdong bu la
Me lce chags kyi gzhan la min*

***Taht vaid põleb õliga
Õlita ei põle ta
Nõnda pühad rahus on
Kurjad hinged rahuta***

*As wicks with oil stay alight
And wicks without cannot
So holy live in peace
And evil ones cannot
(Geoff Bailey)*

*Tsong kha pa - rTen 'brel bstod pa ("Praise of Dependent Origination"
Vastastikuse sõltuvuse ülistamine*

The lily garden of the words of Nāgārjuna—

Prophesied to expound as it is

The method of your [the Buddha's] matchless vehicle,

Which abandons extremes of "is" and "isn't"—

Is lit by the white-light rosary

Of the sayings of the glorious moon [Candrakīrti],

Whose expanding circle of stainless wisdom

Moves unimpeded through the sky of scripture,

Clearing the darkness of the heart that grasps extremes,

Its brilliance obscuring the stars produced by falsehood.

Namdol and Samten: 49-51; cf. trans. ibid. and Thurman: 105-106)

*kyod kyi bla med theg pa'i tshul / yod dang med pa'i mtha'
spangs te / ji bzhin 'grel par lung bstan pa / klu sgrub
gzhung lugs ku nda'i tshal / dri med mkhyen pa'i dkyil 'khor
rgyas / gsung rab mkha' pa thogs med rgyu / mtha' 'dzin
snying gi mun pa sel / log smra'i rgyu skar zil gnon pa /
dpal ldan zla ba'i legs bshad kyi / 'od dkar 'phreng bas gsal
byas pa //.*

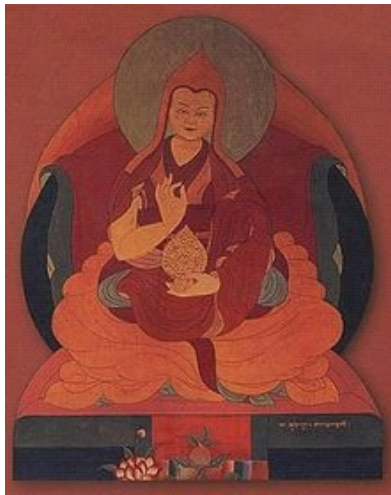
Lu (glu) alaliik - še (gzhas)

še – (gzhas) – tavaliselt kuuesilbiline katrään. Neid peaks lugema paaridena.

Kolm kaheasilbilist ühikut, mis koosnevad kolmest trohheusest (+-) – vaheldub rõhuline ja rõhuta silp

Tuntuimad laulud: 6. dalai-laamale omistatud luuletused. On pigem tõenäoline, et tegu on anonüümsete tänavauludega.

6. dalai-laama Tsangyang Gyatso (1683-1706?)

*Srod la byams pa btsal bas
kha ba mang po bab byung
gsang dang ma gsang mi 'dug
zhabs rjes gangs la bzhag yod*

*Õhtul armsa leidsin
Öösel langes lumi
Saladust ei enam
Lumel värsked jäljed*

*•Linnart Mäll
Armsa juurde läksin,
öösel langes lumi.
Jalajäljed lumel,
Saladust ei enam*

*sems pa 'di la 'gro 'gro
dam pa'i chos la phyin na
tshe gcig lus gcig nyid la
sangs rgyas thob pa 'dug go*

*Kui minu ekslev meel
Käiks püha Seadmusteed
Sessamas elus - kehas
Virguda võiksin ma*

•Linnart Mäll

*Meel läks jälle tema juurde.
Meel kui suubuks Seadmusesse,
saaksin jõuda Virgumisse
samas elus samas ihus.*

*bya de smra mkhan ne tso
kha rog bzhugs rogs mdzod dang
lcang gling a lce 'jol mo
gsung snyan skyur dgos byas byung*

*Papagoi sa lobasuu
Palun sind, nüüd vaiki jää
Õeke rästas pajupuul
Leebelt lubas laulda mul'*

Linnart Mäll

*Papagoi, sa räägid,
palun, jää nüüd vakka!
Pajupõõsas rästas
Kohe laulma hakkab.*

*dbu zhva dbu la bzhes song
dbu lcang rgyab la dbyugs song
ga ler phebs šig byas pas
ga ler bzhugs šig gsung gis
thugs sems skyo yong byas pas
mgyogs po 'phrad yong gsungs byung*

*Ma panin mütsi pähe
ja heitsin juuksed valla.
„Head teed”, ta lausus tasa.
„Head ööd“, tal vastasin.
„Meel kurb”, ta lausus tasa.
„Küll näeme“, vastasin.*

Linnart Mäll

*Mütsi pähe panin – läksin.
Juuksed valla heitis – läksin.
“Kõnni tasa” – palus tema.
“Püsi tasa” – manitsesin.
“Meeles mure” – kurtis tema.
“Peagi tulen”- julgustasin.*

Chögyam Trungpa (1939-1987)

Milarepa pärandi kandja.

Kirjutas nii inglise kui ka tiibeti keeles.

Temas on koos traditsiooniline kagjü luuletaja, zen-luuletaja ja Ameerika mõjud.

Läbiv teema – kogemuslaulu ained.

Näiteid

*The restless poet who composes
A verse in praise of mountain solitude
Is like a criminal turned judge
Writing a textbook on law.*

*Rahutu poeet, kes
mägedele vaikust ülistab
Kui kohtunikku mängiv pätt
Kes seadusandlust kirjutab*

*Pha las nyos te ma la btsong
Khe sang thob pa grogs por byin
Rkun mas 'phrog ma nus pa'i nor
Nga rgyal khyod kyi pha zog yin*

***Isalt ostsid emal' müüd
Tulud sõpradele viid
Varas seda võtta saa
Ülbus sinu pärandtaak***

*You bought it from your father, you sold it to your mother,
You shared the profit with friends;
Thieves can't steal this wealth--
Your family heirloom is arrogance.*

•*Sansara and Nirvana
A crow is black
Because the lotus is white.
Ants run fast
Because the elephant is slow.
Buddha was profound;
Sentient beings are confused.
22 May 1972*

•*Haiku
Skiing in a red and blue outfit,
Drinking cold beer with a lovely smile -
I wonder if I'm one of them?
7 Nov 1972*

*The beginner in meditation
Resembles a hunting dog
Having a bad dream.*

Kirjandust:

<https://sisu.ut.ee/orientalistika/event/sissevaade-ida-klassikalisse-luulesse-ii.-tiibet-kadri-raudsepp>

Milarepa laule, tõlkinud Linnart Mäll (Sõnumitooja nr. 15-16, august 1989)

Linnart Mäll. Tsangjang Gjatso, VI dalai-laama "Nukrad armastuslaulud" saateks

Roger R. Jackson "Poetry" In Tibet: *Glu, mGur, sNyan ngag* and "Songs Of Experience"

Sakya Pandita Kunga Gyaltzen *A Precious Treasury of Elegant Sayings* (translated by Tarthang Tulku)

the Sixth Dalai Lama *Some poems* (translated by K. Dhondup)

Milarepa *Sixty Songs of Milarepa* (translated by Garma C. C. Chang)

Chögyam Trungpa *First Thought Best Thought, 108 Poems*

Stephan Beyer "The Classical Tibetan Language" ch 5 Metrics [PDF]

beyer_s._5_metrics_the_classical_tibetan_language_pp_408-423.pdf

3.54 MB

Lingid kättesaadavad orientalistika seminari lehelt.

Lisaks:

Divinity Secularized: An Inquiry Into the Nature and Form of the Songs Ascribed to the Sixth Dalai Lama

[Dalai Lama VI Tshañs-dbyañs-rgya-mtsho, Per Kjeld Sørensen](#)

Arbeitskreis für Tibetische und Buddhistische Studien, Universität Wien, 1990 - [Folk-songs, Tibetan](#) - 466 pages

Songs of Milarepa – täistekstid saadaval nii inglise kui ka tiibeti keeles:

Theory and Practice of Other Emptiness (sisaldab Milarepa laule)

<http://www.pktc.org/pkct/download/TheoryPracticeofOtherEmptinessExcerpt1.pdf>

Song of Milarepa

Milarepa and the geshe of Drin

<http://holybooks.lichtenbergpress.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/Songs-of-Milarepa-Geshe-In-Drin.pdf>